

ORIGINALNI NAUČNI RAD

UDC 341.218(497.1)

NEŠTO MALO O OTCEPLJENJU, ALI BAŠ NIŠTA O RASPADU: ODGOVOR SERGEJU FLEREU

Aleksandar Pavković

Macquarie University, Sydney

SAŽETAK

Samo 500 od 6400 reči u odgovoru Sergej Flereu odnose se na moj tekst "Otcepljenje, nasilje i državni razlog" (*Političke Perspektive* 2/2013). Flere ne spori opšte objašnjenje secesije, niti opis secesije od SFRJ koje su ponuđene u mom tekstu. Ali on tvrdi da se tekst oslanja na realistično gledište u skladu s kojim se secesija redukuje na kontrolu teritorije i na one pojedince koji žele da steknu vlast; te da moj tekst na problem gleda kao na niz posebnih secesija od SFRJ. Ovde pokazujem da je Flereov odgovor neutemeljen.

KLJUČNE REČI: otepljenje, otepljenja od SFR Jugoslavije, mobilizacija, secesionistička nezadovoljstva, raspad Jugoslavije

UVOD

U članku „'Otepljenje' – je li neko pomenuo 'otepljenje'? – Još o uzrocima raspada Jugoslavije” Sergej Flere se osvrće na moj članak „Otepljenje, nasilje i državni razlog”, objavljen u *Političkim perspektivama* br. 2 za 2013. godinu. Njegov članak se bavi procesom i uzrocima raspada SFR Jugoslavije. Moj se članak uopšte ne bavi tom problematikom; to objašnjava i zašto se od opreko 6.400 reči njegovog članka samo nekih 500 odnosi na moj članak. U mom članku izložen je okvir za uporednu analizu niza otepljenja u prošlom i ovom veku. Flereov članak se ne bavi problematikom uporedne analize procesa otepljenja. Iako se tom problematikom ne bavi, on meni pripisuje niz shvatanja o pojmu i fenomenu otepljenja, kao i o raspadu Jugoslavije, koja se ne mogu naći ni u ovom ni u mojim drugim radovima.

DEFINICIJA I FENOMEN OTCEPLJENJA

Po Sergeju Flereu, u mom članku tvrdim da je kod otcepljenja „uvek reč o istom fenomenu koji je Machiavelli opisao kao 'prenošenje vlasti nad nekim teritorijem s jednog vladara na drugog' (2013, 7)“.

Medjutim, u mom članku se tvrdi samo da „stvaranje nove države *uvek uključuje* transfer vlasti sa jedne grupe ljudi – vladajuće elite – na drugu grupu koja onda postaje vladajuća elita nove države” (Pavković 2013, 7) (ovde moj kurziv) . Nigde se ne tvrdi da je otcepljenje fenomen koji je Makijaveli opisao kao „prenošenje vlasti nad nekim teritorijem s jednog vladara na drugog”. Makijaveli se inače ne bavi otcepljenjem, te u mom tekstu Makijaveliju ne pripisujem izraz „prenošenje vlasti nad nekim teritorijem s jednog vladara na drugog” – to je izraz koji Sergej Flere pogrešno pripisuje i meni i Makijaveliju.

U mom članku otcepljenje je definisano ovako:

„stvaranje nove države od teritorije postojeće države zove se 'otcepljenje' odnosno 'secesija' od latinske reči 'secessio' koja se može prevesti kao 'povući se'. Otcepljenje (secesija) je, prema tome, povlačenje neke teritorije i njenog stanovništva iz postojeće države i stvaranje nove države na toj teritoriji.” (Pavković 2013, 8).

Za potrebe definicije otcepljenja nije neophodno niti potrebno uvesti pojam transfer vlasti s jedne grupe ljudi na druge. Pojam transfer vlasti nije deo definicije otcepljenja (ni moje definicije, ni definicije drugih autora); transfer vlasti s jedne elite na drugu je jedna činjenica koje se može lako zapaziti u gotovo svim slučajevima otcepljenja.

Zanimljivo je da Flere nigde ne pokušava da ospori tu činjenicu – da otcepljenje uvek uključuje i transfer vlasti. Oko *te činjenice* među nama izgleda i *nema* nikakvog spora.

ŠTA SVE UKLJUČUJE OTCEPLJENJE?

Po Sergeju Flereu, moje je stanoviše „krajnje realističko, postoji samo vlast nad teritorijom i nastojanje vlastoželnih subjekata po njenom održavanju i – što se tiče otcepljenja – novih vlastoželnih subjekata njenom sticanju”.

To uopšte nije tačno. Na početku odeljka pod naslovom „Nema otcepljenja bez mobilizacije” kažem da

„[U] prošlom veku, nijedna nova država nije bila stvorena putem otcepljenja bez prethodne mobilizacije stanovništva teritorije koja želi da se otcepi. Ovo nije bio slučaj u doba Botera i Makijavelija: mobilizacija stanovništva nije bila neophodna ili nužna i bila je relativno retka”
(Pavković 2013, 11).

Čitav ovak odeljak, od 4. stranice, detaljno razmatra proces mobilizacije stanovništva kao i nezadovoljstva stanovništva koja su u osnovi takve mobilizacije. U sledećem odeljku razmatram odgovore države domaćina na secesionističku mobilizaciju, a u daljim odeljcima i problem secesionističkih nezadovoljstava i odgovora koje otcepljenje može da pruži na ova nezadovoljstva. Poslednji odeljak rada bavi se pitanjima etike otcepljenja. Sve to pokazuje da nema nikakvih osnova da se meni pripiše stanovište po kome „postoji samo vlast nad teritorijom i nastojanje vlastoželjnih subjekata po njenom održavanju i – što se tiče otcepljenja – novih vlastoželjnih subjekata njenom sticanju”.

OTCEPLJENJA I SFR JUGOSLAVIJA

Flere piše da je moj članak „posvećen opštijim pitanjima analize otcepljenja država” ali da su „naročito brojni primeri iz nekadašnje Jugoslavije”. Međutim, otcepljenja od SFR Jugoslavije nisu nikako „naročito brojna”: od 29 slučajeva otcepljenja ili pokušaja otcepljenja koja su pomenuta ili analizirana u radu, pomenuto je 6 otcepljenja od SFR Jugoslavije: 5 bivših republika Jugoslavije i Kosova. Iako Flere piše „navodno, otcepili su se Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, a kasnije i Crna Gora i Kosovo”, on nigde ne opovrgava tvrđenje da su se ove države otcepile (i pored reči „navodno”), a kasnije i sam kaže da se tu radilo o „pravnim aktima secesije”, dakle o otcepljenju. Prema tome, između mene i njega *nema* nikakvog spora *oko otcepljenja od SFR Jugoslavije*: on ne osporava da su se ovih pet republika i Kosovo ili otcepile, ili (u slučaju Kosova) pokušale da se otcepe od te države.

Ali isto tako nema nikakvog osnova za Flereov opis mojih primera otcepljenja (koje sledi ovu listu otcepljenja): „Sve sami secesionisti, secesija kao masovna bolest”. U mom članku se jasno ukazuje na to da je secesionizam samo jedna vrsta političkog pokreta koji se javlja u jednom broju država – te da to nije niti neka masovna pojava, niti ima ikakve veze sa bolestima.

Flere zatim piše da je „Pavković zašao u ćorsokak ili barem na stranpoticu političke nauke – ograničavajući se na secesiju kao pojmovni okvir za razumevanje jugoslovenskog slučaja – posebno uzimajući u obzir kompleksnost pojava”. Nekoliko rečenica posle ove on tvrdi da, za razliku od drugih naučnika, ja o „koncu Jugoslavije” govorim „kao o nizu secesija”. Konačno,

pri kraju rada on piše „...ako se insistira na secesijama i secesionizmu, kao jedinom okviru za objašnjenje pojava, kao što čini Pavković, zapada se u neku vrstu etničkog esencijalizma...”.

Sva ova tvrdđenja o mom radu su netačna. Prvo, moj rad se ne bavi razumevanjem ili objašnjenjem jugoslovenskog slučaja; primeri otcepljenja od SFR Jugoslavije su samo to, primeri otcepljenja. Drugo, u njemu se uopšte ne pominje, a kamoli razmatra, „konac Jugoslavije” ili „raspad Jugoslavije” te o tom „koncu” ne može ni da govori kao o „nizu secesija”; treće, u mom članku se secesije ne pominju kao jedini okvir objašnjenja slučaja Jugoslavije, pa stoga u njemu i ne mogu da insistiram na secesijama i secesionizmu kao jedinom okviru objašnjenja. Činjenica da pominjem sve secesije od SFR Jugoslavije, pored ostalih 23 slučaja otcepljenja ili pokušaja otcepljenja, izgleda da je navela Flere da pomisli da se moj članak bavi „koncem Jugoslavije” – što nije tačno – i da se u članku secesionizam nudi kao jedini pojmovni okvir za objašnjenje tog slučaja.

U beleški broj 2, Flere piše: „Pavkoviću je izraz raspad u odnosu na nestanak državnih tvorevina poznat. U drugom radu piše, da je 'multikonfesionalna jugoslovenka republika Bosna i Hercegovina' doživela 'raspad' (1998, 511). Razlog je da 'su srpski intelektualni zagovornici konačno napustili jugoslovenstvo' (1998, 511)“.

U radu koji Flere ovde navodi piše sledeće (u mom prevodu): „tek (*only after*) posle raspada (*break-up*) multikonfesionalne jugoslovenske republike Bosne i Hercegovine u 1993. godini, srpski intelektualni zastupnici (jugoslavizma) su konačno napustili jugoslavizam” (Pavković 1998, 511). U tom radu nigde ne piše da je *razlog* raspada Bosne i Hercegovine napuštanje jugoslavizma od srpskih (ili bilo kojih drugih) zastupnika jugoslavizma. Kao što mu sam naslov kaže, „Od jugoslavizma do srbizma: srpska nacionalna ideja 1986-1996”, ovaj rad se uopšte ne bavi objašnjenjem raspada bilo koje države ili zajednice, već se bavi razvojem ideja jugoslavizma i srbizma.

Što se tiče izraza „raspad” (*break-up*), mislim da ima nešto preciznijih izraza kojim bi se mogao opisati proces nestanka SFR Jugoslavije kao države. U naslovu moje monografije o raspadu Jugoslavije, prvi put objavljenje 1997, koristim izraz „fragmentacija” (*fragmentation*) (Pavković 1997, 2000). Zatim, u naslovu zborniku radova koji je objavljen iste te godine, poslužio sam se izrazom „dezintegracija” (*disintegration*), izrazom koje naučnici a i novinari veoma često koriste u vezi sa raspadom Jugoslavije (Pavković 1997a). Odnos otcepljenja i raspada razmatram u radu (Sakwa i Pavković 2011) u čijem se naslovu koristi izraz „disolucija” (*dissolving*) federacija. Zašto mislim da su ovi izrazi nešto precizniji od izraza „raspad” (*break-up*) može se videti iz tih i niza drugih radova o raspadu Jugoslavije u kojima koristim ove i slične izraze. U moja dva rada koje Flere navodi,

ovi izrazi se ne pominju iz jednostavnog razloga što se ti moji radovi i ne bave raspadom SFR Jugoslavije, niti pak SFR Jugoslavijom kao državnom tvorevinom. Nema razloga da se pretpostavi da se rad o secesijama nužno bavi i problematikom raspada država: otcepljenje jedne teritorije ne rezultira, nužno, raspadom države domaćina u smislu nestanka („konca”) te države. Zašto je Flere pomislio da se moj rad u *Političkim perspektivama* bavi tom problematikom, u stvari je potpuno nevažno. Važno je da ga je moj članak, koji se ne bavi ovom problematikom, nekako naveo da napiše poduži pregledni članak upravo o toj problematici.

CITIRANA LITERATURA

- Pavković, Aleksandar. 2013. „Otcepljenje, nasilje i državni razlog”, *Političke Perspektive*, 2/2013: 7-22.
- Pavković, Aleksandar. 2000. *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism and War in the Balkans*, Houndmills: Palgrave-Macmillan (Drugo prošireno izdanje).
- Pavković, Aleksandar. 1997. *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism in a Multinational State*, London: Macmillan; New York, St Martins' Press.
- Pavković, Aleksandar. prir. 1997a. *The Disintegration of Yugoslavia: Avoidable or Inevitable? The Nationalities Papers*, 3:25 (special issue).
- Pavković, Aleksandar. 1998. 'From Yugoslavism to Serbism: the Serb national idea 1986-1996', *Nations and Nationalism*, 4: 511-28.
- Sakwa, Richard i Pavković, Aleksandar. 2011. 'Secession as a way of dissolving federations: USSR and Yugoslavia' u the *Ashgate Research Companion to Secession*, priredili Aleksandar Pavković i Peter Radan, Farnham: Ashgate, str.147-70.

SUMMARY

In this reply to Sergej Flere's response entitled "'Secession', has someone mentioned secession? Once again about the causes of the break-up' it is pointed out that only around 500 words out of 6400 words of his response deal with the initial article 'Secession, Violence and Reason of State' (Političke Perspektive 2/2013),. Flere does not dispute the general account of secession nor the description of secessions from the Socialist Federative Republic of Yugoslavia and its 'successors' which are offered in the initial article. But he claims that the article espouses a realistic viewpoint according to which secession is reduced only to the control over territory and to those power-seeking individuals who want to gain that control; and that the article views the break-up or the end of Yugoslavia only as a series of secessions. The present reply shows that Flere's claims are unfounded: the initial article discusses a variety of aspects of secession, including the populations' grievances and their mobilization and therefore does not espouse the above 'realistic' viewpoint. Further, in the initial article there is no mention of the break-up of Yugoslavia and hence there is no suggestion as to how this break-up should be analysed; the article offers no views on this matter. At the end of the reply a brief reference is made to a few publications by Aleksandar Pavković which deal with this topic under the headings of 'fragmentation' or 'disintegration' or 'dissolution' of the Yugoslav federation. Flere's response is in fact a review article on a topic of the break-up of Yugoslavia – the topic with which Pavković's initial article does not deal at all.

Key words: secession, secessions from SFR Yugoslavia, mobilization, secessionist grievances, break-up of Yugoslavia